

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.7.19>

TEORETYCZNA I PRAWNA CHARAKTERYSTYKA PRZEWINIENIA DYSCYPLINARNEGO JAKO PODSTAWA POCIĄGNIĘCIA PRAWNIKA DO ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ

Anna Zuyeva

laureat Naukowego Instytutu Prawa Publicznego (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0009-0009-4436-1469

Zuyeva_Anna@ukr.net

Adnotacja. Artykuł poświęcony jest naukowo-teoretycznej analizie kategorii „przekroczenie dyscyplinarne prawnika” jako podstawy pociągnięcia go do odpowiedzialności dyscyplinarnej. Badano teoretyczne i prawne podejścia do zrozumienia przewinienia dyscyplinarne prawnika. Scharakteryzowano subiektywne i obiektywne przejawy składu przewinienia dyscyplinarne prawnika. Sugeruje się, że przez „przekroczenie dyscyplinarne prawnika” należy rozumieć zawinione, niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie prawnika podczas jego działalności zawodowej, a także innej działalności społecznej i publicznej (działalność publiczna, naukowa, dziennikarska, komunikowanie w Internecie), które polega na naruszeniu przepisów prawa ustanowionych w zakresie adwokactwa i działalności adwokackiej i/lub Zasad Etyki Adwokackiej, wymogów i zakazów, obowiązków zawodowych i moralno-etycznych adwokata wobec klientów, współpracowników i całego Instytutu Adwokatury, sądem i innymi organami państwowymi, a także w ogóle społeczeństwem, co skutkuje szkodą dla klienta i/lub instytucji adwokackiej jako całości, za którą prawo przewiduje odpowiedzialność dyscyplinarną.

Słowa kluczowe: prawnik, adwokactwo, działalność prawnicza, niezależna działalność zawodowa, odpowiedzialność dyscyplinarna prawnika, przewinienie dyscyplinarne prawnika, podstawy odpowiedzialności dyscyplinarne prawnika, zasady etyki prawnika.

THEORETICAL AND LEGAL CHARACTERISTICS OF A DISCIPLINARY OFFENSE AS A BASIS FOR BRINGING A LAWYER TO DISCIPLINARY RESPONSIBILITY

Anna Zuyeva

Applicant of the Scientific Research Institute of Public Law (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0009-0009-4436-1469

Zuyeva_Anna@ukr.net

Abstract. The article is devoted to the scientific-theoretical analysis of the category "disciplinary misconduct of a lawyer" as a basis for bringing him to disciplinary responsibility. Theoretical and legal approaches to understanding the lawyer's disciplinary offense were studied. Subjective and objective signs of the composition of a lawyer's disciplinary offense are characterized. It is suggested that "disciplinary misconduct of a lawyer" should be understood as the culpable, illegal action or inaction of a lawyer during his professional activities, as well as other social and public activities (public, scientific, journalistic activities, communication on the Internet), which consists in violation of the legislation on advocacy and advocacy activities and/or the Rules of Advocacy Ethics, requirements and prohibitions, professional and moral and ethical obligations of an advocate before clients, colleagues and the Institute of Advocacy as a whole, the court and other state bodies, as well as society in general, which has the effect of harming the client and/or the institution of advocacy as a whole, for which the legislation provides for disciplinary responsibility.

Key words: lawyer, advocacy, legal activity, professional independent activity, lawyer's disciplinary responsibility, lawyer's disciplinary offense, grounds for lawyer's disciplinary responsibility, rules of lawyer's ethics.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСЦИПЛІНАРНОГО ПРОСТУПКУ ЯК ПІДСТАВИ ПРИТЯГНЕННЯ АДВОКАТА ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Анна Зуєва

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права (Київ, Україна)

ORCID ID: 0009-0009-4436-1469

Zuyeva_Anna@ukr.net

Анотація. Статтю присвячено науково-теоретичному аналізу категорії «дисциплінарний проступок адвоката» як підстави притягнення його до дисциплінарної відповідальності. Досліджено теоретико-правові підходи щодо розуміння дисциплінарного проступку адвоката. Схарактеризовано суб'єктивні та об'єктивні ознаки складу дисциплінарного проступку адвоката. Запропоновано під «дисциплінарним проступком адвоката» розуміти винну, протиправну дію або бездіяльність адвоката під час здійснення ним професійної діяльності, а також іншої соці-

ально-публічної діяльності (громадської, наукової, публіцистичної діяльності, спілкування в мережі Інтернет), що полягає у порушенні встановлених законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність та/або Правилами адвокатської етики вимог та заборон, професійних та морально-етичних обов'язків адвоката перед клієнтами, колегами та інститутом адвокатури в цілому, судом та іншими державними органами, а також суспільством загалом, що має наслідком заподіяння шкоди клієнту та/або інституту адвокатури в цілому, за яку законодавством передбачено дисциплінарну відповідальність.

Ключові слова: адвокат, адвокатура, адвокатська діяльність, професійна незалежна діяльність, дисциплінарна відповідальність адвоката, дисциплінарний проступок адвоката, підстави дисциплінарної відповідальності адвоката, правила адвокатської етики.

Постановка проблеми. Інститут адвокатури має особливе функціональне призначення щодо захисту прав людини і громадянина. При цьому дисциплінарна відповідальність адвоката виступає однією з важливих умов належного функціонування адвокатури загалом як важливого правозахисного інституту громадянського суспільства.

Відповідно до ч. 1 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку. Власне сама категорія «дисциплінарний проступок» є однією із ключових у питанні притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Водночас законодавець не надає визначення дисциплінарного проступку, обмежуючись окресленням переліку діянь, які визнаються такими, серед яких визначено: 1) порушення вимог несумісності; 2) порушення присяги адвоката України; 3) порушення правил адвокатської етики; 4) розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; 5) невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків; 6) невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; 7) порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом (Про адвокатуру та адвокатську діяльність, 2012). При цьому, враховуючи п. 7 ч. 2 ст. 34 Закону, наведений перелік підстав дисциплінарної відповідальності адвоката не є вичерпним.

Слід констатувати, що відсутність законодавчого закріплення поняття «дисциплінарний проступок адвоката» та невичерпний перелік підстав притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є насамперед проблемою правозастосовного характеру, адже на практиці призводить до проблемних питань щодо кваліфікації дій адвоката саме як дисциплінарного проступку та відповідно чіткого розмежування їх від інших протиправних дій.

Зокрема Стратегією розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021, одним із напрямків удосконалення інституту адвокатури визначено саме конкретизацію підстав притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності (Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, 2021), що підтверджує актуальність обраної тематики дослідження.

Стан дослідження проблеми. Дослідженню питань дисциплінарної відповідальності адвоката в Україні присвячені наукові праці таких вітчизняних дослідників як: Бакаянова Н., Божков В., Вовнюк В., Заборовський В., Коваленко Т., Ковальова Я., Колеснік Т., Овчаренко О., Остафійчук Л., Щербанюк О. Незважаючи на досить велику кількість наукових праць з різних аспектів дисциплінарної відповідальності адвоката, питання безпосередньо окреслені тематикою даної статті розглядалися здебільшого фрагментарно, в межах наукових розвідок більш загального характеру, що свідчить про актуальність обраної теми та необхідність подальших наукових досліджень з метою удосконалення теоретико-правової характеристики категорії «дисциплінарний проступок адвоката» як підстави притягнення його до дисциплінарної відповідальності.

Метою статті є науково-теоретичний аналіз категорії «дисциплінарний проступок адвоката» як підстави притягнення його до дисциплінарної відповідальності, характеристика суб'єктивних та об'єктивних ознак складу дисциплінарного проступку адвоката та формування на основі проведеного аналізу авторського визначення терміну досліджуваної теоретико-правової категорії.

Виклад основного матеріалу. Дослідження та розкриття змісту дисциплінарного проступку як підстави притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності вбачається доцільним розпочати з окреслення змісту категорії «дисциплінарний проступок».

Традиційно в теорії права залежно від ступеня шкідливості та суспільної небезпеки правопорушення поділяють на злочини та проступки. Проступки – це «правопорушення менш небезпечні для суспільства, ніж злочини. Це суспільно шкідливі, винні, протиправні діяння, які характеризуються меншою, ніж злочини, суспільною небезпекою і тягнуть за собою не кримінальне, а адміністративне, дисциплінарне або цивільно-правове покарання» (Волина, 2003: 181). При цьому класифікація та розмежування видів правопорушень мають безпосередньо прикладне значення в контексті забезпечення прав і свобод людини і громадянина та практичної реалізації основоположного принципу права – справедливості.

Слід відмітити, що поняття «дисциплінарного проступку» визначено лише на загальнотеоретичному рівні. Коваленко К. характеризує дисциплінарний проступок як винне невиконання або неналежне виконання працівником покладених на нього законодавством про працю, колективним і трудовим договорами трудових обов'язків (Коваленко, 2008: 233). Андрушко А. в свою чергу наголошує, що таке визначення є недосконалим, оскільки не підкреслює усіх ознак дисциплінарного проступку – зокрема протиправності, суспільної шкоди (Андрушко, 2007: 373). Колеснік Т. зауважує, що поняття дисциплінарного проступку необхідно розглядати у двох аспектах: як фактичну поведінку працівника та юридично значимі обставини,

які дають можливість кваліфікувати дії чи бездіяльність працівника як підставу притягнення до дисциплінарної відповідальності (Колеснік, 2019: 56).

Варто відмітити, що дисциплінарна відповідальність здебільшого пов'язується з трудовими чи службовими правовідносинами. Так у спеціальній юридичній літературі відмічається, що загальна дисциплінарна відповідальність застосовується до всіх працівників без винятку. Спеціальна дисциплінарна відповідальність – накладення на спеціального суб'єкта, винного в порушенні норм трудової дисципліни, заходів впливу, яке виражається в дисциплінарних санкціях, види та підстави застосування яких передбачено законами, статутами, положеннями (Васечко, Шевченко, 2022: 136). Тобто характерною особливістю дисциплінарної відповідальності, як загальної, так і спеціальної, є наявність трудової або службової підпорядкованості між суб'єктом, що вчинив дисциплінарний проступок та суб'єктом, який має право застосовувати дисциплінарне стягнення. Водночас між адвокатом та кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури відсутня трудова, службова чи будь-яка інша підпорядкованість, оскільки адвокати здійснюють відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» незалежну професійну діяльність. Як цілком слушно відзначають Варфоломєєва Т. та Гончаренко С., адвокати не є суб'єктами трудових правовідносин, з ними не укладається трудовий договір на здійснення адвокатської діяльності, адвокат не є службовцем, його не приймають на роботу і не звільняють, адже свій статус і повноваження він набуває з отриманням свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, а втрачає їх з анулюванням цього свідоцтва (Варфоломєєва, Гончаренко, 2003: 64).

Разом з тим чинним законодавством України адвокатам не заборонено працювати на умовах трудового найму. В рішенні Ради адвокатів України «Про затвердження роз'яснення щодо можливості представництва юридичної особи адвокатом, який працює в ній за трудовим договором» від 16 листопада 2017 року № 254 зазначається, що адвокат має право поєднувати адвокатську діяльність із трудовими відносинами, якщо вони не стосуються випадків щодо несумісності, передбачених ч. 1 ст. 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (Про затвердження роз'яснення щодо можливості представництва юридичної особи адвокатом, який працює в ній за трудовим договором, 2017).

У наведеному вище Рішенні також відзначається, що введення до штатного розпису посади «адвокат» можливе лише у адвокатському бюро та адвокатському об'єднанні, або у адвоката, як визначених законом формах здійснення адвокатської діяльності, а здійснення адвокатом адвокатської діяльності в межах виконання ним трудових обов'язків у державній установі чи іншому суб'єкті (окрім визначених законом форм здійснення адвокатської діяльності) суперечить чинному законодавству та принципам здійснення адвокатської діяльності і є недопустимим (Про затвердження роз'яснення щодо можливості представництва юридичної особи адвокатом, який працює в ній за трудовим договором, 2017).

Коваленко Т., досліджуючи особливості дисциплінарної відповідальності адвоката, зазначає, що на окрему увагу заслуговують випадки порушення професійної дисципліни адвокатами – членами адвокатських фірм, контор або інших організацій, де вони працюють на умовах контракту у якості найманих працівників. Автор зазначає, що слід чітко розмежовувати правопорушення адвоката, які завдають шкоду лише організації, у якій він працює (наприклад, спізнення на роботу, неявка на роботу, невиконання законного розпорядження роботодавця), від тих, що завдають шкоду саме адвокатурі (розголошення професійної таємниці, порушення Правил адвокатської етики тощо) та повинні тягнути застосування особливих заходів, передбачених законодавством у галузі адвокатури. У першому випадку на думку автора видається доцільним притягнення адвоката, як будь-якого працівника, котрий порушив норми трудового законодавства, до дисциплінарної відповідальності на загальних підставах. В іншому разі поширювати загальні норми дисциплінарної відповідальності відносно адвокатів не вбачається можливим з огляду на специфіку статусу адвокатури та адвокатів (Коваленко, 2010: 68). З наведеною позицією автора ми не можемо погодитися повною мірою. Оскільки адвокат, тобто фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність (як індивідуально, так і в організаційно-правових формах адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання) на підставах та в порядку, передбачених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (тобто), має спеціальний правовий статус, складовою якого, серед інших елементів, є дисциплінарна відповідальність адвоката, яка є специфічним різновидом спеціальної дисциплінарної відповідальності. Загальна дисциплінарна відповідальність є елементом правового статусу особи як найманого працівника. Тому на наш погляд некоректно говорити про «притягнення адвоката, як будь-якого працівника, котрий порушив норми трудового законодавства, до дисциплінарної відповідальності на загальних підставах». У наведених вище випадках особа буде нести загальну дисциплінарну відповідальність як найманий працівник, але не як адвокат. Адвокат, як особа зі спеціальним правовим статусом, що здійснює «незалежну професійну діяльність ... щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги клієнту» (ч. 1 ст. 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») не може бути суб'єктом загальної дисциплінарної відповідальності.

Повертаючись до теоретико-правової характеристики дисциплінарного проступку адвоката, слід зазначити, що погляди науковців щодо визначення самого поняття дещо різняться. Так Коваленко Т. визначає дисциплінарний проступок адвоката як винне, протиправне порушення професійних обов'язків та/чи загально-визнаних морально-етичних вимог адвокатської професії, яке призвело чи могло призвести до шкідливих наслідків (Коваленко, 2010: 11). На думку Божкова В. – це протиправне, винне й каране діяння (дія або бездіяльність), яке вчиняється адвокатом під час здійснення професійної або іншої діяльності, виражається

в порушенні законодавства України про адвокатуру й адвокатську діяльність і/або Правил адвокатської етики, має наслідком завдання шкоди адвокатурі України загалом або честі й гідності адвоката/адвокатів (Божков, 2016: 89–90). Щодо останнього визначення слід відмітити, що дисциплінарний проступок адвоката може завдати шкоди безпосередньо клієнту, а не лише інституту адвокатури. Тому на наш погляд більш слушним є визначення дисциплінарного проступку адвоката, що запропонував Заборовський В. – як винне діяння (дію або бездіяльність) адвоката, що вчиняється ним при здійсненні як професійної, так і іншої діяльності, яке виражається в порушенні вимог законодавства про адвокатуру і адвокатську діяльність та (або) норм Правил адвокатської етики, яким заподіюється шкода клієнту та (або) адвокатурі в цілому, шляхом приниження її авторитету, авторитету адвокатської професії та статусу адвоката (Заборовський, 2015: 118).

Специфіку дисциплінарного проступку адвоката, як і інших різновидів правопорушення, як більш загальної категорії, детальніше можливо схарактеризувати за допомогою розкриття його складу, тобто «кола спеціально-юридичних ознак правопорушення, що мають значення для юридичної оцінки діяння як правопорушення і є необхідною та достатньою підставою юридичної відповідальності (у вузькому значенні, оскільки у широкому значенні підставою юридичної відповідальності є наявність трьох підстав: нормативної, фактичної, процесуальної)» (Бандурка, 2018: 286). Традиційно згідно теорії права такими ознаками або елементами є об'єктивні ознаки – об'єкт та об'єктивна сторона, які характеризують «зовнішню» сторону правопорушення та суб'єктивні ознаки – суб'єкт та суб'єктивна сторона, які характеризують «внутрішню» сторону.

У зв'язку з особливостями правового статусу адвоката належать до спеціальних суб'єктів дисциплінарної відповідальності. Суб'єктом дисциплінарного проступку адвоката відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою відповідно до рівня, визначеного згідно із Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених Законом), склала присягу адвоката України, отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю (ст. 6 Закону), здійснює адвокатську діяльність (ч. 2 ст. 1 Закону) індивідуально або в організаційно-правових формах адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання (ч. 3 ст. 4 Закону).

Під об'єктом правопорушення розуміють певний спектр суспільних відносин, що охороняються нормами права і які порушуються внаслідок посягання. В юридичній літературі традиційно розглядають загальний, родовий (видовий) і безпосередній об'єкти правопорушення (Копейчиков, 1999: 170). Загальним об'єктом дисциплінарних проступків на думку Коваленко В. та Середи В. виступає дисципліна – становище, за якого усі суб'єкти правовідносин влади і підпорядкування неухильно додержуються порядку і правил, встановлених законами, статутами, положеннями (Андрушко, 2007: 233). Родовим об'єктом дисциплінарних проступків працівників є трудова дисципліна на підприємстві, тобто встановлений порядок, правовий режим трудової діяльності (Середа, 2014: 127).

В цьому контексті слід відмітити, що «дисципліна» у перекладі з латини (*disciplina*) означає суворий порядок, організацію. Вона виявляється у ретельному дотриманні соціальних принципів і норм поведінки, у звичці до порядку, додержанні законів, а також у підпорядкуванні власного інтересу інтересам організації (Ануфрієв, Бандурка, Ярмиш, 1999: 257). Політологічний енциклопедичний словник визначає поняття «дисципліна» як певний стиль поведінки людей, який відповідає нормам права й моралі, що склалися в суспільстві, або вимогам певної організації (Шемшученка, 2004: 160). Іншими словами, це порядок здійснення обов'язків, дотримання встановлених вимог, які визначають сутність того чи іншого виду дисципліни – трудової, службової, військової, професійної тощо.

Враховуючи наведене, слід більш детально зупинитися на обов'язках адвоката як спеціального суб'єкта дисциплінарного проступку. На наш погляд в найбільш узагальненому вигляді різновиди професійних обов'язків адвоката сформовано у Загальному кодексі правил адвокатів країн Європейського Співтовариства (Загальний кодекс правил адвокатів країн Європейського Співтовариства, 1988). Так у Кодексі наголошується, що на адвоката покладено цілий комплекс зобов'язань як юридичного, так і морального характеру, які часто вступають у взаємну суперечність. Зобов'язання умовно поділяють на такі категорії: 1) перед клієнтом; 2) перед судом та іншими органами влади, з якими адвокат контактує, виступаючи як довірена особа клієнта або від його імені; 3) перед іншими представниками даної професії в цілому і перед будь-ким з колег зокрема; 4) перед суспільством, для членів якого існування вільної незалежної професії поряд з додержанням правових норм є найважливішою гарантією захисту прав людини перед державною владою та іншими інтересами суспільства (Загальний кодекс правил адвокатів країн Європейського Співтовариства, 1988). При цьому слід зауважити, що Правила адвокатської етики поширюються не тільки на професійну діяльність адвоката, але й на громадську, наукову та публіцистичну діяльність адвоката (Розділ VII Правил) [19], а також на соціальну діяльність, зокрема спілкування в мережі Інтернет (Розділ VIII Правил) (Правила адвокатської етики, 2019).

Екстраполоючи наведене на характеристику об'єкта дисциплінарного проступку адвоката, пропонуємо під загальним об'єктом такого проступку розуміти правовідносини, які становлять зміст професійної діяльності адвоката щодо захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги клієнту, а також іншої соціально-публічної діяльності адвоката (зокрема громадської, наукової, публіцистичної діяльності, спілкування в мережі Інтернет); родовим об'єктом – правовідносини, які формують зміст професійної дисципліни як сукупності професійних та морально-етичних обов'язків адвоката перед: клієнтами; судом

та іншими державними органами; колегами та інститутом адвокатури в цілому; суспільством загалом; безпосереднім об'єктом – визначені законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність та/або Правилами адвокатської етики конкретні обов'язки адвоката, встановлені вимоги та заборони.

Об'єктивна сторона дисциплінарного проступку адвоката включає такі ознаки як: 1) протиправність дії чи бездіяльності; 2) заподіяння шкоди клієнту та/або інституту адвокатури в цілому; 3) причинно-наслідковий зв'язок між протиправними діями (бездіяльністю) та заподіяною шкодою.

В науковій літературі відзначається, що діяння суб'єкта як елемент об'єктивної сторони дисциплінарного проступку полягає у невиконанні чи неналежному виконанні ним своїх трудових обов'язків (Грищенко, 2020: 135). Водночас особливістю протиправності дії або бездіяльності адвоката як ознаки дисциплінарного проступку виступає те, що протиправність полягає у порушенні не тільки професійних та морально-етичних обов'язків, визначених законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність та/або Правилами адвокатської етики, але й у порушенні вимог несумісності, присяги адвоката України, розголошенні адвокатської таємниці або вчиненні дій, що призвели до її розголошення, а також невиконанні рішень органів адвокатського самоврядування.

Суб'єктивну сторону дисциплінарного проступку адвоката утворює вина, тобто психічне відношення до протиправного діяння, яке він вчиняє та причинно-обумовлений нею результат (Коваленко, 2010: 70). Згідно ст. 70 Правил адвокатської етики при застосуванні дисциплінарних стягнень дисциплінарні органи адвокатури України мають виходити із загальних засад юридичної відповідальності, зокрема повинні застосовувати дисциплінарні стягнення лише за винні порушення (Правила адвокатської етики, 2019). При цьому ч. 3 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлено, що не є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності винесення судом або іншим органом рішення не на користь його клієнта, скасування або зміна судового рішення або рішення іншого органу, винесеного у справі, в якій адвокат здійснював захист, представництво або надавав інші види правової допомоги, якщо при цьому не було вчинено дисциплінарного проступку (Про адвокатуру та адвокатську діяльність, 2013). Як справедливо відмічає Заборовський В. «даною нормою закріплюється дисциплінарний різновид так званого індемнітету адвоката. Ця норма додатково підтверджує доцільність існування прив'язки про необхідність існування шкоди як обов'язкового елементу складу дисциплінарного проступку» (Заборовський, 2015: 117–118).

Висновки. Проведений вище аналіз об'єктивних та суб'єктивних ознак дає підстави визначити «дисциплінарний проступок адвоката» як винну, протиправну дію або бездіяльність адвоката під час здійснення ним професійної діяльності, а також іншої соціально-публічної діяльності (громадської, наукової, публіцистичної діяльності, спілкування в мережі Інтернет), що полягає у порушенні встановлених законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність та/або Правилами адвокатської етики вимог та заборон, професійних та морально-етичних обов'язків адвоката перед клієнтами, колегами та інститутом адвокатури в цілому, судом та іншими державними органами, а також суспільством загалом, що має наслідком заподіяння шкоди клієнту та/або інституту адвокатури в цілому, за яку законодавством передбачено дисциплінарну відповідальність.

Список використаних джерел:

1. Андрушко А. Основні проблеми загальної дисциплінарної відповідальності у трудовому праві. *Держава і право*. 2007. Вип. 37. С. 371–377.
2. Ануфрієв М., Бандурка О., Ярмиш О. Вищий заклад освіти МВС України: наук.-практ. посіб. Х.: Ун-т внутр. справ, 1999. 369 с.
3. Божков В. Підстави притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: юриспруденція, 2016. № 22. С. 87–90.
4. Варфоломєєва Т., Гончаренко С. Науково-практичний коментар до Закону України «Про адвокатуру». К.: Юрінком Інтер, 2003. 432 с.
5. Васечко Л., Шевченко В. Спеціальна дисциплінарна відповідальність: особливості нормативного регулювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 1. С. 135–138.
6. Волинка К. Теорія держави і права: навч. посіб. К.: МАУП, 2003. 240 с.
7. Грищенко Р. До характеристики об'єктивної сторони дисциплінарного проступку. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 2. С. 134–138.
8. Заборовський В. Дисциплінарний проступок як підстава дисциплінарної відповідальності адвоката. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2015. Вип. 31(3). С. 115–118.
9. Загальна теорія держави і права: навч. посіб.; за ред. Копейчикова В. К.: Юрінком Інтер, 1999. 320 с.
10. Загальний кодекс правил адвокатів країн Європейського Співтовариства (Прийнято делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text
11. Коваленко К. Загальна та спеціальна дисциплінарна відповідальність. *Форум права*. 2008. № 2. С. 231–236.
12. Коваленко Т. Дисциплінарна відповідальність адвокатів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Київ, 2010. 243 с.
13. Колеснік Т. Особливості притягнення до дисциплінарної відповідальності адвокатів. *Право і суспільство*. 2019. № 1. Ч. 2. С. 54–59.
14. Політологічний енциклопедичний словник [2-ге вид., доп. і перероб.] / упоряд. В.П. Горбатенко; за ред. Ю. Шемшученка, В. Бабкіна, В. Горбатенка. К.: Генеза, 2004. 736 с.

15. Правила адвокатської етики: затверджено Звітньо-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року (зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України 15 лютого 2019 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17/conv#n666>
16. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. Відомості Верховної Ради. 2013. № 27. ст. 282.
17. Рішення Ради адвокатів України «Про затвердження роз'яснення щодо можливості представництва юридичної особи адвокатом, який працює в ній за трудовим договором» від 16 листопада 2017 року № 254. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2017-11-16-r-shennya-rau-254_5a449c10284ee.pdf
18. Серєда В. Поняття, ознаки та склад дисциплінарного проступку. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2014. № 12. С. 125–129.
19. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки: затверджено Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#n10>.
20. Теорія держави і права: підручник; за заг. Бандурки О. Харків : ХНУВС, 2018. 416 с.

References:

1. Andrushko, A. (2007). Osnovni problemy zahal'noyi dystsyplinarnoyi vidpovidal'nosti u trudovomu pravi [Basic problems of general disciplinary responsibility in labor law.]. *Derzhava i pravo*. Vyp. 37. S. 371–377. [in Ukrainian].
2. Anufriyev, M., Bandurka, O., Yarmysh, O. (1999) Vyshchyy zaklad osvity MVS Ukrayiny [Higher educational institution of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]: nauk.-prakt. posib. KH.: Un-t vnutr. sprav, 369 s. [in Ukrainian].
3. Bozhkov, V. (2016) Pidstavy prytyahnennya advokata do dystsyplinarnoyi vidpovidal'nosti [Grounds for bringing a lawyer to disciplinary responsibility]. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Ser.: yurysprudentsiya. № 22. S. 87–90. [in Ukrainian].
4. Varfolomeyeva, T., Honcharenko, S. (2003). Naukovo-praktychnyy komentar do Zakonu Ukrayiny «Pro advokaturu» [Scientific and practical commentary to the Law of Ukraine "On Advocacy"]. K.: Yurinkom Inter, 432 s. [in Ukrainian].
5. Vasechko, L., Shevchenko, V. (2022). Spetsial'na dystsyplinarna vidpovidal'nist': osoblyvosti normatyvnoho rehulyuvannya [Special disciplinary responsibility: peculiarities of regulatory regulation]. *Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal*. № 1. S. 135–138. [in Ukrainian].
6. Volynka, K. (2003). Teoriya derzhavy i prava [Theory of the state and law] : navch. posib. K.: MAUP, 240 s. [in Ukrainian].
7. Hryshchenko, R. (2020). Do kharakterystyky ob'yektivnoyi storony dystsyplinarnoho prostupku [To characterize the objective side of a disciplinary offense]. *Pidpryyemnystvo, hospodarstvo i pravo*. № 2. S. 134–138. [in Ukrainian].
8. Zaborovs'kyi, V. (2015). Dystsyplinarnyy prostupok yak pidstava dystsyplinarnoyi vidpovidal'nosti advokata [Disciplinary misconduct as a basis for disciplinary liability of a lawyer]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*. Seriya: Pravo. Vyp. 31(3). S. 115–118. [in Ukrainian].
9. Zahal'na teoriya derzhavy i prava [General theory of the state and law]: navch. posib.; za red. Kopyeychykova V. K.: Yurinkom Inter, 1999. 320 s. [in Ukrainian].
10. Zahal'nyy kodeks pravyl advokativ krayin Yevropeys'koho Spivtovarystva [The general code of rules for lawyers of the countries of the European Community]. (Prynyato delehatsiyeyu dvanadtsyaty krayin-uchasnyts' na plenarnomu zasidanni u Strasburzi v zhovtni 1988 roku). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text. [in Ukrainian].
11. Kovalenko, K. (2008). Zahal'na ta spetsial'na dystsyplinarna vidpovidal'nist' [General and special disciplinary responsibility]. *Forum prava*. № 2. S. 231–236. [in Ukrainian].
12. Kovalenko, T. (2010). Dystsyplinarna vidpovidal'nist' advokativ [Disciplinary responsibility of lawyers]: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.10. Kyiv, 243 s. [in Ukrainian].
13. Kolyesnik, T. (2019) Osoblyvosti prytyahnennya do dystsyplinarnoyi vidpovidal'nosti advokativ [Peculiarities of bringing lawyers to disciplinary responsibility]. *Pravo i suspil'stvo*. № 1. CH. 2. S. 54–59. [in Ukrainian].
14. Politolohichnyy entsyklopedychnyy slovnyk [Political science encyclopedic dictionary]. [2-he vyd., dop. i pererob.] / uporyad. V.P. Horbatenko; za red. YU. Shemshuchenka, V. Babkina, V. Horbatenka. K.: Heneza, 2004. 736 s. [in Ukrainian].
15. Pravyla advokat-s'koyi etyky [Rules of attorney ethics]. zatverdzheno Zvitno-vybornym z'yizdom advokativ Ukrayiny 9 chervnya 2017 roku (zi zminamy, zatverdzhenyym Z'yizdom advokativ Ukrayiny 15 lyutoho 2019 roku). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17/conv#n666>. [in Ukrainian].
16. Pro advokaturu ta advokat-s'ku diyal'nist' [On advocacy and advocacy]: Zakon Ukrayiny vid 5 lypnya 2012 roku № 5076-VI. Vidomosti Verkhovnoyi Rady. 2013. № 27. st. 282. [in Ukrainian].
17. Rishennya Rady advokativ Ukrayiny «Pro zatverdzhennya roz'yasnennya shchodo mozhlyvosti predstavnytstva yurydychnoyi osoby advokatom, yakyy pratsyuє v niy za trudovym dohovorom» [Decision of the Bar Council of Ukraine "On approval of the explanation regarding the possibility of representation of a legal entity by a lawyer who works for it under an employment contract"] vid 16 lystopada 2017 roku № 254. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2017-11-16-r-shennya-rau-254_5a449c10284ee.pdf. [in Ukrainian].
18. Sereda, V. (2014) Ponyattya, oznaky ta sklad dystsyplinarnoho prostupku [Concept, signs and structure of disciplinary offense]. *Naukovi zapysky L'vivs'koho universytetu biznesu ta prava*. 2014. № 12. S. 125–129. [in Ukrainian].
19. Stratehiya rozvytku systemy pravosudiva ta konstytutsijnoho sudochynstva na 2021-2023 roky [Strategy for the development of the justice system and constitutional judiciary for 2021-2023]: zatverdzheno Ukazom Prezydenta Ukrayiny vid 11 chervnya 2021 roku № 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#n10>. [in Ukrainian].
20. Teoriya derzhavy i prava [Theory of the state and law] : pidruchnyk; za zah. Bandurky O. Kharkiv : KHNUVS, 2018. 416 s. [in Ukrainian].